

A KOLUTI REMETE

VIRÁG GÁBOR

II.

A remete hívei nem nyugodtak bele szellemi vezérük elvesztésébe. Elhatározták, hogy kiszabadítására processziót szerveznek Zomborba. 1819. augusztus 14-én a késő délutáni órákban megrohmozták a vármegyeháza tömlőcét, ahol Frankovicsot és letartóztatott társait őrizték. A pandúroknak a tömeg első rohamát sikerült visszaverniük, és három *féktelenkedőbbet*¹, Egri, másképp Parulás Istvánt, Bezeg Antalt és Sztipánovits Györgyöt lefogták. Ezek azzal fenyegetőztek, hogy háromezer fölfegyverzett társuk fog a segítségükre jönni.² Mivel alkonyodni kezdett, és az *erőszakoskodók* csoportosulni kezdtek, a börtön őrei a katonaság segítségét kérték. Az gyorsan a helyszínre ért, és az újra csoportosuló zendülők közül mintegy negyvenet a megyeház udvarába beszorított és letartóztatott.

De nézzük, hogyan adta elő a kiszabadítási kísérlet történetét a vármegye tömlőcének tizenhárom óre:

1-ső Tanú

Batta Pál 32 esztendő, házas. Pápista. Kanizsai születés, mostanság pedig az N(eme)s Vármegye Fogháza mellett Káplár, le tett hite után valya, hogy folyó augusztus holnapnak 14-ik napján estve egy fertály hétre történt, hogy az Tanú hallott csöngetyű és ének szavakat, mellyet hogy megláthassa Boka Pál, és még egynéhány Pandurokkal Kernjaja felé valló kapura el-ment; látta az nagy sokaságot egy felől gyalog, más felől pedig kotsikal egyenesen jönni az Vármegye kapuja fele – mindjárt gondolta, hogy ebből jó nem lészen; azt

kaput véle levő Pandurral bé zárni akarta, az egyik részit be is tette, az másikat pedig már be nem tehetette, mert az sokaság ott termett, és be rohanni iparkodott; mellyet a Tanú látván meg szállította őket hogy mennének vissza, mert az Vármegye Udvarába nékiek szabad be menetelek nem lenne; de az sokaság azzal nem gondolván egyre másra tolakodott, fent szóval kiáltván, ők mennek Jézus Mária, és Sz. Anna nevében aki őket meg segíti – ezek után a Tanú ott hagyván Bóka Pál Pandúrt; látta a hogy meg ragatta Topolai Lakos Egri István, akor kiáltott az Strázsa Mestere, és az többi Legénységre, hogy fegyvert kapjanak mert az sokaság erőszakal tolakodik a Tanú alig ért a Tömlöczökhöz, már nyomában ott termettek az Processiosok; fegyvert ragadott, az többi Pandurok is Ki gatyában ki pedig ümögben, a melyek fel váltattak fegyverre kapottak. Ottan a Tanú strázsa mesterrel ujonnan megszólította, hogy hagyának fel az erőszakoságotkúl, és menyenek békivel vissza, de az Egri István felelvén; *de nem lesz az úgy a mint Kendtek gondolnak, mert meg segít az Jesus Mária, és Sz. Anna.* Azzal nékie rohantak az kis kapunak, vélük még Két Asszony mint vezető; látván ezt a Tanú, hogy máskép az sokaságtúl meg nem menekednek, amint az Tömlözt kaput bé törni akarták, Bezeg Antalt Roglaticzai juhász bojtárt a ki az Sz. Anna képit előre vitte puskával meg lökte, hogy le esett. A többi legénység is erőt kapván hátra nyomította – arra némely része az Processiosoknak le térgyepelt, más része pedig az kút mellett lévő téglákhöz kapott, az Legénységre haigált; mint hogy pedig el-mozdítani tovább az helytől őket nem lehetett, a tanú Egri István ellen az fegyverét fordította, mellyen amaz meg zavarodván magát nem engette, még le nem vezetett: így osztán a többiek is nagy nehezen az vármegye házából ki nyomtatattak. A katonaság is addig meg érkezvén széjjel veretettek. Egri István pedig és Bezeg Antal mint Elöl-Járók még az Udvarba le-nyomatattak, Szti-panovits György Omorovitzai Lakos pedig, a ki az köröszött vitte ez után meg fogatott.

2-dik Tanú

Bóka Pál 34 esztendő, házas. Pápista Szentai Lakós, mostanság az Ns Vármegye Fogháza mellett Pandúr, le tett hite után valja, hogy folyó Augusztus holnapnak 14-ik napján estve fértály hét óra tájban történt, hogy az Tanú tsengetyű, és ének szavakat halott, mellyet hogy meg láthassa maga is a kapuhoz ment. Látott egy felül sokaságot gyalog, más felül pedig kotsikkal sietve az kapu felé gyünni; azonnal véle levő kápláral az kaput bé zárni iparkodott, az egyik felét bé is huzta, másik felét már bé nem tehetette, mert az sokaság oda tolakodott, akor meg szállította őket, hogy álnának meg, és ha akarnak bé jönni, gyünne egyik közülük, és jelentse magát és kérjen engedelmet, mellyre Egri István felelvén: *Őnékiek szabad légyen bé menni, nem szükség az engedelem,*

mert meg segíti őket Jézus, Mária és Sz. Anna, és azzal a Tanút, aki az bé menetelt el engedte meg ragadta, látván a Tanú magát sokaságtól körülvetettve, nagy iparkodása által meg szabadulván, az többi Legénység felé szaladott és fegyverre kapott, és midőn látta, hogy Tömlöcz kapun erőszakkal bé menni iparkodnának többi Legénységgel együtt, nagy bajal, a midőn egynehányan be vezetettek, az Vármegye Udvarából kiszorítottak, Egri István pedig és Bezeg Antal mint Elöl-Járók az Vármegye udvarában el-fogattatak, Sztipánovits György akinél köröszt volt, az után megfogatatott, arra az katonaság is elérkezett és széjel verte.

3. Tanú

Stegmajer Jozseff 30 esztendőös házas, római katolikus, Kernyai születés, mostanság az Ns Vármegye Fogháza mellett Strázsa mester, le tett hite után valya, hogy folyó augusztus holnapnak 14-dik napján este egy fertály hét óra tájba, látta a Tanú sokaságot az Kernyajja felé való kapuhoz tolakodni, mellyet eleinten semmi rosznak lenni nem vélvén, de osztán hogy látta, hogy némelyek Bóka Pál Pandúrt megragatták maga is oda szaladott, megszólítván az soka-ságot, hogy nem volna ez az úttya az Processionak, hanem menének körül, mellyre amazok felelvén, hogy ők Jézus Maria, és Sz. Anna nevében, a ki őket meg segíti mennek; ezek után a midőn a kaput semi módon bé nem zárhatta az Tömlöczök felé szaladott, és az Legénységre kiáltott, hogy fegyverhez nyúlyanak, maga pedig a Tanú bé szaladván az szobába fegyvert kapott, és ezzel ki ment; maga után bé zárva a kis Tömlöcz kaput, még az Legénység magát rendbe szedheti; ezek után az Káplár egynehányad magával az kis Tömlöcz kapu eleiben állott, és a midőn erőszakal bé törni akartak reá kiáltván a Legényekre, hogy ne engedjék magukat, a Káplár először is Bezeg Antalt a ki Sz. Anna képit vitte, le-vertte, utánna pedig Egri Istvánt aki ellene szegezte magát; a kik osztán le-nyomatattak, és meg fogattattak, mellyre nemely része az Processiósnak le-térdepelt, némely része pedig téglákkal az Legénységet hajigálta; mellyet nem szívelvén, kit puskákkal, kit pedig korbátsokkal az Legénység által az Vármegye Udvarából ki kergettetek, a Tanú pedig Feő Strázsa Mester Úrhoz szaladván segítséget kért, ki is azonnal katonákat lóra ültettvén széjel kergetette.

4-dik Tanú

Popa-Tesity Péter 25 esztendőös, házas görög nem egyesült hitű, Verbászi Lakos mostanság pedig az Vármegye Fogház mellett Pandúr, le tett hite után valya, hogy folyó esztendei, augusztus holnapnak 14-ik napján estve, látta a Tanú sokaságot bé gyünni az Vármegye Udvarába, és mivel erőszakal az Tömlöcz kapunak iparkodtak; az Strázsa Mester által, hogy fegyverhez nyúl-

janak parantsolatott kaptak – melyre az Tanú is, ámbátor gatyában egy imegben és mesztelen fővel, még is Tömlöczök mellé szaladott, és amidőn bé törni a sokaság akart azonnal mindnyája Legénység ki puskával, ki pedig korbátsal ellenük menvén, az udvarból ki nyomtták – látta a Tanú azt is, hogy némellyek az Tömlöztök előtt letérgyepeltek, némelyek pedig téglákat kapván, az Legénység ellen dobáltatak – magát az Tanút is meg ütötték – ezen zenebonába látta amint Egri István káplárnak keziben lévő puskát meg ragatta, de ez erősebb lévén lábáról le vertte, ki is újontan lábára fel kapván, a Tanú által hajánál fogva földhöz veretett, és meg fogattatott.

Az 5. és 6. tanú, Keller Ádám 23 esztendős *nyötlen Rheformata Vallású, Cservenikai születés illetve Kaszánovits Ferenc 19 esztendős, nyötelen Bajai Lakos*, pandúrok vallomása az előbbeni tanú vallomásával mindenben egyezett.

7. Tanú

Miloradov Demjén 23 esztendős, házas, Görög nem Egyesültt hitű Pirosi Lakos, mostanság Ns. Vármege Fogházánál Pandúr le tett hite után valya, hogy folyó augusztus holnapnak 14-dik napján estve a Tanú jelen volt az kapun, amidőn Processiosok odaérkeztek, hallotta, hogy Bóka Pál őket bé ereszteti nem akarta, de emezek nem figyelmeztvén a szavaira az udvarba bé rohanttak, melyre asztán Strázsa Mester és az Káplár fegyverre kiáltottak és így a midőn Tömlöcz Kapura érkeztek, és ezen bé törni akartak Legénység nékie szegezvén magát nagy bajjal, puskával és korbátsokkal vissza verték.

8. Tanú

Hegedős Mihály 30 esztendős, házas, pápista, baracscai születésű pandúr mindenben egyezik a második tanú, Bóka Pál vallomásával.

9. Tanú

Kontz Imre 27 esztendős házas, Rkatholicus Sztanitsitsi születés, mostanság az Ns Vármege Fogházánál Pandúr, le tett hite után valya, jelen volt a Tanú az többi Pandúr Társaival, amidőn Processiosók rajt ütöttek az Vármege házára, és minthogy az Tömlöcz kaput fel törni akarták Strázsa Mester, és Káplárnak parantsolattyára Tanú is fegyverhez kapott, melyek után nagy bajjal az udvarból is üzetettek.

Fady Vintze 20 esztendős, *nyötelen, Jankováci születés, Halász István 21 esztendős, házas Rcatolicus, Adai születés, Rind Ferentz 22 esztendős, nyötelen Rcat. Topolai születés, Toplyatzki István 23 esztendős, házas, Görög nem*

egyesült hitű vallomása mindenkiben egyezik a kilencedik tanú, Kontz Imre pandúr vallomásával

*

A történetekre még aznap este reagált Ódry András alispán, és alárendeltjeinek elrendelte, hogy azonnal kezdjék meg mindazoknak letartóztatását és összegyűjtését, akik Frankovics álremete kiszabadításában részt vettek, sőt még a tanítványait is fogják le. Ezeket elkülönítve kell bezárni részben a megyeház istállójába, részben az üres cellákba, hogy az augusztus 30-án a hamis remete ellen kezdődő perben kéznél legyenek. Kihangsúlyozta, mindegyik zendülőt meg kell büntetni, kivéve a beteget és a gyengéket, azokat bocsássák szabadon, de ha a támadásnál ott voltak, azokat is ki kell hallgatni. A kihallgatásokról vezessenek jegyzőkönyvet. E feladattal Latinovits József megyei szolgabíró és Piukovics Dániel alszolgabíró bízta meg. Nyomatékosan hangsúlyozta, a zendülők közül minél többet Zomborba kell vezetetni, és a magisztrátuson kihallgatni. A nevezettek a letartóztatáshoz és a bekíséréshez vegyék igénybe a polgárőrséget, ugyanakkor a nép közt tegyék közhírré a koluti Szent Anna-kép elkobzását meg az ottani plébánia kútjának lerombolását.

A vármegye tömlőcének udvarán, illetve a börtön előtt augusztus 14-én letartóztatott három zendülőt a szabadítási kísérletet követő harmadnapon, már 16-án vattatóra fogták. Elsőnek Egri Istvánt vették elő:

1. Mi a neved, hány esztendő, micsoda vallású, hová való, és millyen sorsú vagy?

Egri István, másképp Parulás Pista, 40 esztendő R Catholicus, feleséges, Topolai Lakos vagyok.

2. Miért vagy fogva?

Azért, hogy Frankovits Mihály Remetének követője lévén múlt Szombaton estve Prosetzioval nemes Vármegye háza Udvarába bé jöttem.

3. Ki tsábított Téged arra, hogy Te annak az hamis Remetének követője légy, és ki hozott arra, hogy Te oly nagy sokasággal Ns Vármegye Házára, említett hamis Remetének Tömlőtzből való kiszabadítására erőszakosan jöj, vald meg mind ezeket.

Bizonyos Öreg Klára nevű Topolai asszony, és annak leánya az egész esetnek első és legnagyobb okai, és csábítói voltak az népnek. Már fél esztendeje, hogy nevezett Remetének, akinél ők többnyire laktak, tsuda tételeit Topolyán az emberek, és Asszonyok között hirdették, erre az beszédre feleségem, aki karjaiban fájalmakat szenvedett, addig hízelkedett körülöttem, míg ötet is Remetéhez Koluthra el nem eresztettem, történt, hogy oda való első menetele után fájdmaktúl meg szabadult, a' melly történetnek valóságátul fel indítván magam is hozzája Kolúthra által mentem, és akkor tőle Kordát kapván

keze megcsokolása után tanításra figyeltem. Könyvből való imádságokat, mellyek mostani meg fogatatóskor el foglaltattak. magamnak némelyeket ki írtam és aval vissza jöttem – és jólehet, hogy Nemes Vármegyének parantsolattya szerént Kordáknak való hordozásátúl, és tsoportosan tartandó Processioiktúl eltiltattunk – még is említett két asszonynak sok beszédjei által anyira hozatattam, hogy ismét magam Kordát kötvén, többi sokasághoz, akiknek mint nékem Kordái vóltak, ujontan bé álottam. Folyó Augusztus holnapnak 13-ik napján, említett Topolai két aszonynak hirdetésükre, minden féle Helységekbul és Pusztákból Topolyai szőlók alá ahol is egy pónára Sz: Anna képe jelül kitéetett, öszve jöttünk: ottan ujonan hirdette azon két asszony, hogy Kolúthra Butsura, Zomborba Vármegye házához be térvén tömlötzőkhöz mennénk ottan ajtó előtt mindnyája le térdepelvén Énekeljünk *Szeretek szép Jézus*, akkoron minden Tömlöcz kapui, és ajtai felnyitattnak, és az Remetéről vasok le hullanak. Meg győzetvén arrúl, hogy az Asszonyoktúl ki hirdetett szavak vallóságal történni fognak, nagy örömmel augusztus holnapnak 14-ik napján Topolyáról többi sokasággal, kinek számát meg mondani nem tudom el indulván emlitet két aszonynak és Horváth máskép Gantza Józef kormányozása alatt Zomborba Vármegye házához jöttem – és bé jövén az Udvarba Tömlöcz előtt le térgyepülvén, énekléshez hozzá fogtunk. Azonban Tömlötznél lévő Pandurok tselekedetünket rosza magyarázván puskára kapttak és úgy benünket széjel verttek.

4. Batta Pál, és Boka Pál Ns Vármegye Fogházátúl való Pandurok szemedbe mondják, hogy éppen Te, említett két Aszonyal előre mentél, és minekutánna, hogy az kapun bé ereszteti nem akartak, erőszakossan, mondván: annak meg kell lenni, megsegít benünket, Jézus, Mária Sz: Anna, többi sokasággal, kapun bé törvén Tömlötzők kapuja eleibe jöttél, és mivel az Pandurok Tömlötzőkhöz bé nem eresztettek, rajtok ütöttél, az Káplárnak kezében lévő puskáját ki ragadván akartad, többi Társaid pedig téglákat kapván azzal hajigáltak. Vald meg tehát ezen erőszak tétel kinek javaslatából történt?

Hallom, hogy szemembe mondják, de az nem igaz, mert az aszonyokkal némely Juhászok, kiket nem esmértem, elől mentek, és én tsak akkor jöttem bé, midőn már az eleje Tömlötzők előtt vólt, és úgy előre menvén, midőn többiek Pandurokal öszve kaptak, lehet hogy valamelliknek puskájához, minekutánna meg ütöttek kaptam, de én azt ijetségemben mit tselekedtem nem tudom; hogy pediglen valaki benünket erőszak tételre fel lázított vólna, abban épen tudós nem vagyok, hanem úgy jöttünk a mint az Asszonyoktúl ki hirdetet vólt, hogy tsuda tétel által Remete szabadúl meg, és vélünk Koluthra mégyen.

5. Ki tsináltatott ezen zászlót, képet, és feszületeket mellyekkel ide jöttetek, és kinek?

Lobogót Adaiak hoztak, Feszületek kiknél vóltak nem tudom, hanem az Sz: Anna Képit fönt emlitet öreg Klára Remetétül kapta, számára pedig szedett

pénzt, és úgy erre az ajtatosságra csináltatta. Én ugyan azon képre semit sem fizettem, hanem Koluthon, a hol háromszor voltam Remetének 2 forintot adtam, az pedig az Plébánosnak.

6. Hány Kotsitok volt, és ki kotsija az, a mellyen botok, és fokos balták el rejtve voltak, és mi végre hoztátok magatokkal fegyvert? és miért nem egy hanem két felől jöttetek az Vármegye házához?

Kotsiknak számát nem tudom, és az én tudomra épen semmi fegyver sem volt, sem én olas valami tett volna leg kevesebbet sem tudok mondani, két felé való bé jövetelünknek oka az, hogy azon az utzán, a hol bé jöttünk, nagy víz állás volt, és azért kotsikal más utzán kerülni kellett.

7. Vóltál é meg valaha fogva?

Soha sem.

A következő Bezeg Antal volt, őt Piukovics Dániel alszolgabíró vallatta.

1. Mi a neved, hány esztendő, mitsoda vallású, hová való, és millyen sorsú vagy?

Bezeg Antal, mint egy 29 esztendő, Rcatolikus, nyötelen, szabatkai szünetés, mostanában Bajsai Vojnits István Úr Juhász bújtárja vagyok.

2. Miért vagy fogva?

Azért, hogy most múlt Szombaton Proseczióval Vármegye Udvarába bé jönni bátorkodtam.

3. Ki által, és kinek utasítására hivatattál ara az pompás Processióra, mennyien voltak, hol jöttetek össze, és mellik úton utaztatok Zombornak, mitsoda szándékkal, és millyen fegyverekkel, ki volt az Elöl Járótok, és ki jött leg első az Vármegye Udvarában, és mik történtek ottan beszéld el?

Múlt Szombaton, amidőn Doboka Pusztán köröszül jött volna Processió, Laukó Pál Bujtár pajtásomnak javaslásából véle együtt hozzájok kaptóltam magamat, és több sokaságall együtt, kinek számát nem tudom, aval az szándékkal, hogy Kolutna Butsúra megyünk, mindenüt Ország úton minden fegyver nélkül Zomborig, a hol mint ekkoráig nem voltam jöttem – midőn már Zombor alá érkezünk, akkor hallottam három négy embertül, kik közül egyiket Gantza Jóskának lenni mondották. Ezek magok tanácskozván halottam tőlök mondani, tsak szabadon menyünk az Vármegye Udvarába én semmi más vélekedéstül, a vagy kimeneteltül nem tartván, mivel Sz: Anna képit, mellyet Kernyaján, Bajsai Vojnits Pál Úr Juhásza, Török Jóska adta, egy öreg aszonyal elől vittem azoknak a kik mellettem voltak szándékjokat nem tudván első jöttem be az Vármegye Udvarába; de én azt sem tudtam, hogy ez légyen é Vármegye háza, vagy Kolúth, látván hogy az Vármegye Pandurok fel fogván puskákat Tömlöztökhöz közelíteni nem engednek, szaladásnak vettem magamat, és akkor egy Pandúr által le veretettvén meg fogattam.

4. Ezek mind héjában való tagadások, megfogattatásodkor nálad korda találtatott, azok pedig kik kordások egész Társaságnak minden szándékjait tudják, következés képpen te is tudtad fel tett czélyukat, azért mond meg igazán, mi okra való nézve jötetek Vármege házába? mikor és hol, és kitül kaptad az kordát, vóltál é és hol hamis Remete előtt?

Meg fogattatásomkor nálam találtatott korda az igaz, de én azért még sem tudom mit végeztek Topolyán Társaságnak Elöl Járói, mivel én közöttük tsak egyszer vóltam az múlt Tavaszkor Tttes Sub Viceispány Úr Tsöszinél, akkor látam az Remetét, kinek is ruháját meg tsókolván, tőle Tanításokat nyertem, de azokat már mind el felejtettem, akkor az kordát is kaptam Csösz feleségétül – így tehát nem tudhattam senkinek szándékját, és tsupán tsak Koluthi butsunak kedvéért az többiekkel mentem, Gantza Jóska, és két Topolyai aszony legjobban tudhatyák, mívégre mentek az Vármege Udvarába → énha bűnös lettem vólna én is mind az többi Juhász el szökhettem vólna.

5. Voltál é még valaha fogva?

Soha sem.

A harmadik lefogott, Sztipánovits György vallomása:

1. Mi a neved? hány esztendős, mely hűben és honnand való vagy?

Sztipánovits György 45 esztendős, házas R catholicus és Omoravitzai Lakos.

2. Miért vagy fogva?

Processiosokkal együtt lévén, minthogy én nálam találtatott az kereszt abbúl az vélekedésből, hogy én is Elöl Járó vólnék az Vármege háza mellett való utzában el fogattam.

3. Ki tsábított Téged arra, hogy követője légy Frankovits Mihály Remetének, ki hívott az Processióra, ki vólt az Elöl-Járótok, és kinek az utasításából akartátok az Vármege Tömlötzeit felverni, és így ki szabadítani az Remetét?

Folyó Esztendei Tavaszra, amidőn Frankovits Mihály Remete Ns Vármege által kerestetett, hallottam, hogy Omorovitzai Administrátor Úrnál tartózkodik, láttam az sokaságot hogy oda járnak, én is hogy halhassam, egy estve Plébániára mentem, ahol is az Remetét találtam szobában az nép között énekelve ottan az keresztet mellyet kezében tartott, meg tsokolttam, és másnap pedig Zsellér aszonyostúl Kokity, máskép Dudás Martzi Feleségétül kordát kapttam és aztat magamra kötöttem, és akkor halottam, hogy az Remete el szökött – Most pedig Prága Jóska, Pilaszanovits Károly Úr Juhásza reá beszélt, hogy Kolutra prozessio fog menni, én is mennék velük, és így el-mentem én, Dudás Martzi, és Pálity Jakab Omorovitzai Lakosok. Én ezeket hamarébb Zomborhoz értem, és az Kapunál Processiót meg vártam, ottan egy ösméretlen Juhász az Feszületet kezemben adta, és úgy együtt velük bé mentem az Városban, mikor az Vármege házához értem, én az utólsok között lévén, az

Pandurok az eleit vissza verték és így az Udvarba sem gyűhettek, ki vólt pedig az Elöl Járó, és mi végre akartak Vármege házába menni aztat nem tudhatom, mivel az Processiosokal fél óráig sem voltam együtt.

4. *Héába tagadod, hogy Te is egy az Elöl Járók közül nem voltál, mert nálad találtatott az Feszület, mellynek jele az, hogy Te légy az Igazgató és népnek tsábítója – azért vald meg voltaképpen.*

Elöl Járó nem vóltam, sem pedig népnek csábítója.

5. *Voltál é annak előtte Kolúthon, avagy az Remetével, és annak csábítóival?*

Soha sem vóltam, hanem mostan vesztemre egyszere az többivel Koluthra akartam menni.

6. *Voltál é valaha fogval, büntetve, a vagy Katona?*

Soha sem vóltam.

Sztipánovits György bűnösségét volt hivatott alátámasztani tíz moravicai tanú vallomása. Ennek lényege, hogy megerősítette a vádlott bűnösségét:

Bosnyák Jakab 67. eszt. Rc, ennek felesége Mária 62 eszt. Rc. ; – Kukity József 35 eszt. Rc. ; – Kukity Márko 37 eszt. Rc. ennek felesége, Örsze 28 eszt.; – Kukity Ruzsi 60 eszt. Rc. ; – Zajatz Istváyné 31 eszt. Rc. ; – Bantzik Istváyné 30 eszt. Rc. ; – Zajác Józsefné 35 eszt. Rc. ; – Pintér Tamásné 40 eszt. Rc. minnyájan omorovitzai Lakosok egyenlőképpen vallyák: Hogy Sztipánovits György ugyan csak Omoroviczai Lakos azon föl buzdítására szednénk magunkat öszve és a tellyes Bútsú el nyérése véget Nagy Boldog Asszony napra Kulutra mennénk, melykor is öszve vergődvn Nagy Boldog Asszony való nap előtt volt szombaton el indultak légyen, és a Zombor alat lévő köröszat alat pihentek volna, Topolárol és más helységekről Processióval számossan jövő népek magokat egyesítvén Vármege Házához a nélkül hogy azon sokaságnak célját tudták volna jöttek, honnan el üzetettvén, tellyes búcsú nélkül vissza térni kéntelenítettek.

Azon alkalmatossággal pedig hogy azon Remete Omorovitzai Plébánián Plébánosnak szárnyai alatt tartózkodott, bizonyos estve annak látogatására, és szép üdvösséges Énekjei hallására Plébánián Plébánosnak jelenlétében voltak: Kokity Mártonyén, Bantzik Istváyné, Bosnyák Jakab, ennek felesége, és Zajatz Istváyné.

Ezekből a vallomásokból már egyértelműen kiderül, hogy Frankovics szabadítását hárman, a topolyai Ketskés Klára, valamint leánya, Ács Kata és a csantavéri Gantza (Horváth) József tervelték ki. Ugyanez rajzolódik ki a katonaság által a megyeház udvarába beszorított negyven zendülőnek a vallomásából is.

Vegyük azonban sorba a negyvenfős csoport tagjait! Ezek augusztus tizenhatodikai vallomását kollektív jegyzőkönyv őrzi. A csoportban tizenegy adai, tizennyolc csantavéri, kilenc topolyai és egy-egy moholi, valamint roglaticai volt. Az esetet – Piukovics Dániel alszolgabíró felszólítására – az adai Tassy Antal adta elő. A többieket az általa elmondottakkal kapcsolatban kérdezte meg.

1. Mi a nevetek, hány esztendő kiki és hová valók vattok?

Tassy Antal 53 esztendő, Körtvélyes Ádám 52, Samu Mihály, Kovács János 45, Cseh István 66, Cseh István iffíú 36, Samu Jóseff 26, Török Jóska 14, Bujtor Mártyon 76, Gulyás Kiss János 28, Apró Jóska 52 esztendősek Adai Lakósok vagyunk.

2. Miért vattok fogva?

Azért, hogy folyó holnapnak 14-dikén Kolutra indúlt Processiohoz, mellybül némely része Frankovits Mihály Remetének kiszabadítására Vármegye Udvarába bé rohant, magunkat kapcsoltuk, és avval ide Zomborba jöttünk.

3. Ki hivot beneteket és ki által, kitsoda az Elöl Járótok, és hol gyülekeztetek ösze? beszélye el az Tassy Antal!

Bizonyos Lisztes Jóska Adai Lakós és Hanus Mihály Adai lakosnak felesége már egynéhány napok előtt avval az hírrel egész Adai Helységet meg töltötte, hogy Frankovits Mihály Remete Fogházból ki szabadúlt, és Nagy Boldog Aszony napján Kolutba különös Bulsut fog tartatni, mert hogy pedig nekem tulajdon dolgaimnak végbe való hajtására Topolyára által meni kellett, több Adai Asszonyok által meg kérettem, hogy Topolyára jöven ezen hírnek valóságárúl Topolyaiakat kérdeztem meg, és bizonyos feleletet hoztam el. Én végbe véven dolgaimat, bizonyos Klára öreg Aszonytúl mindeneket meg tudtam, hogy tudni illik Remete Szabadon járkál, és Koluthon Butsút fog tartani, és hogy az egész nép, kiknek már ő ezeket tudtára adta 13-dik aug. Topolyai Szöllök alá öszeve fog gyülekezni. Haza térvén Adaiaknak ki hirdettem, és úgy múlt Pénteken ezen és többi Adai emberekkel, emlétet helyre meg érkezvén, tegnap Gantza Jóseff, és Egy István kormányzása alatt Zomborba jöttem, hogy inend Koluthra menyek, de hogy valami erőszak tételről szó lett volna, arról sem én, sem ezek, kik vélem együtt kotsink mellet megfogattak, emlékezni nem tudnak, és ha vólt, az tsak éppen említett Elöl Járóknak tudva lehetett.

Ezen vallás tételre fönt írottak meg kérdeztettvén, minyájan önként igaznak lenni megösmerték.

Folyvást az előbenyi környállásra megkérdettettek következendő Csantavérik: Pesty György 65, Kiss István 32, Turzay György 30, Jeszenszky Ferentz 55, Gyuritzta Antal 14, Molnár Mártyon 65, Muzsla Albert 35 esztendő. Előadták,

hogy Horváth Jóska, másképp Gantza, több Csantavéri Asszonyok által olyan hírt botsajtott, hogy Fogházban lévő Remete már ki szabadult légyen, és most Nagy Boldog Asszony napra minden felürül öszve gyülekezendő népel Zomborból Koluthra tellyes Bútsú tartásra el fog menni. Ezen hirdetésre minden felürül való nép Topolyai Szöllők alá, hogy Gantza Jóska Sz: Anna képét kitette, és a népet meg várta, öszve gyülekezett, mink is, kik itt fogva vagyunk, több Csantavéri Lakosokkal, kiknek számát nem tudjuk említett helyre meg érkezvén, többi sokassággal, nagy ájzatossággal ide Zomborba az kiszabdult Remetének Koluthra való által késértése véget jöttünk, azomban némelyeknek Vármegeye Udvarában tett erőszakoskodások miatt mink is, kik kocsinknál marantunk, semmi rossz véleményben nem lévén katonaság által be hajtattunk.

Azon alkalmatossággal Előbenyi kérdésekre következő Topolyáról való Rabok meg kérdezettek úgy mint: Vass Mihály 27 esztendő, Pásztor Jóska 25, Kerekes József 45, Rakovszky István 34, Kraissa András 38, Pokrel János 60, Tóth István 39, Hajnal György 16 és Kováts András 40, minyájan Topolai Lakosok önként vallották, hogy most múlt Csütörtökön bizonyos Klára öreg Asszony, és ennek leánya minden felé járván ki hirdették, hogy a Remete Vármegeye Tömlöczökből már kiszabadult légyen és Nagy Boldog Asszony Napra Koluthra Butsu tartásra el fog menni, a mely Bútsúra sok nép aki minden felül általuk arról megtudósítatott, Topolai szöllők alá, hol egy igen szép Sz: Anna képe ki vagon téve, gyülekezni fog, és ugy egyetemben Zomborban Remetének által vitele véget el fog menni. Erre való nézve mink is, kik itten fogva vagyunk, többi Topolyai asszonyokkal, és férfiakkal, Kiknek számát meg mondani nem tudjuk, említett szöllők allá múlt Pénteken estve meg érkezvén, Gantza József, és nevezett két Asszonynak kormányozásuk alatt, oly szándékal Zomborban jöttünk, hogy innend, az már ki szabadult Remetével Kolúthra menyünk. Azomban mi történt az Vármegeye Udvarában, minthogy mink Kotsinál készen várván Remete el érkezését, el marattunk, meg mondani nem tudjuk, valamint hogy nem is tudtuk mitsoda szándékal azok, kik Vármegeye Udvarába be rohanttak, Zomborba el indúltak, sőt ha előnkbe adatott volna ezen helytelen készültyük, bizonyos lehet kiki benne, hogy mink ebben az dologban soha Zomborba bé nem léptünk volna, valamint, hogy eddigsem voltunk közöttünk. Mink Remete képét nem látuk.

Továbbá kérdőre vonatott Moholon Lakozó Surián Mártony 36 esztendő R Catholicus, feleséges moholi Lakos elő adta, hogy egytül mástul, és fő képen Adai Emberek által tudósítván, hogy már Remete szabadon járkál, és Nagy Boldog Asszony napra Koluthon Bulsút fog tartani, én is több Moholyi Lakóssokkal, kik közül tsak Kartay Istvántul, Szűts Antaltul, és Kiss Szabótul emlékezek, Topolyai szöllők alá Adaiaknak utasításuk mellett múlt Pénteken meg érkeztem avál tsupán az szándékal, hogy Koluthra megyek. Azomban

Zomborba jövén, minek utána Processiónknak eleje Vármegye Udvarában lármát okozott, okozóknak képébe, holott én semminek oka nem lévén meg fogattam.

Végtére Dér András 17 esztendős Rcatholicus, nyötelen Roglatziai Csósznek Dér Andrásnak fia kérdőre huzatatott valya: Múlt szombaton sok népet Prosetioval Roglyatitzán keresztül jönni. Én is mint nyomorúlt, nem tudván sem honan valók az emberek, sem azt, hogy hová mennek, hozzájuk kaptsolódván magamat utánuk indultam Zomborban meg érkezvén, minek utána eleje a Processionak Vármegye házátúl visza nyomatattván szaladásnak indúlt volna, én aki sem nem szaladhattam, sem futamodásnak okát nem tudtam, meg fogattam, azomban sem az népnek gyülekezetrül, sem az Remetének igyekezett ki szabadításárul semmitsem tudok mondani.

Piukovics alszolgabíró nem véletlenül szólította vallomásra Tassyt, ugyanis a remetének kiszabadításáról a hírt ő vitte Adára, annak mintegy *hírmondója* lett, ezért hallgatta ki őt aznap még külön is:

1. Mi a neved, hány esztendős, mitsoda vallású, hová való és millyen sórsú vagy?

Tassy Antal 53 esztendős, Rcatholicus, feleséges, Vátzi születés, mostanában Adai Lakós, és czéh beli Varga mester vagyok.

2. Miért vagy fogva?

Egyrészrül azért, hogy többi sokasságal, a kik Frankovits Mihály Remetét fogságból ki akarták szabadítani, ide Zomborba jöttem, más részrül azért, hogy én Topolyán lévén említet Remetének ki szabadításárul hírt Adára vittem, és mint egy hír mondója lettem.

3. Ki hivot, és kinek utasításából, és hol jöttetek össze, minő számmal, és melly Helységekéből, ki várt beneteket az kirendelt helyen, ki osztogatta az úszlókat, feszületeket, és az Sz: Anna képet, mellyik úton mentetek Zomborba, és mi végre, ki volt az első, aki az Vármegye háza Udvarába bé lépett, és minő szándékkal, a mind ezeket annak volta képen vald meg.

Bizonyos Lisztes Jóska, és Hanus Mihály Adai Lakósoknak felesége már egynehány napok óta hirdették Adán, hogy a Remete ki szabadúlt és Koluthon Búcsút fog tartani, minthogy Topolyára tulajdon dolgaimnak végre való hajtására által menni készültem, több Adai Aszonyok által meg kérettem, hogy ezen ki hirdetet Processionak mikoron történendő indulásárul Topolaiakat, kik abban leg többet tudnak meg kérdezem és bizonyos választot, nékiek hozzam – így tehát által menvén Topolyára dolgaimnak végbe való hajtása után Egry Istvánhoz, akiről több Topolyai Aszonyok által tudósítottam, hogy legjobb utasítást adni fog, el-menttem; Minthogy pediglen Egry István által, meg bővebb utasításomnak meg szerzésére, Klára nevű öreg Aszonyhoz el

küldettem – ehez által menvén, mindeneiket meg tudtam, hogy tudni illik az ősze gyülekezés Topolyai szőlők alatt léssen, és hogy már Ó Dorosmai, és Szegedi népnek ezeket tudtára adta, hogy eő Sz: Anna képünk, melyet igen gyönyörűnek lenni mondotta, ki tétele mellet Népet el fogja várni – ezen hírel által menvén Adára egy két Aszonynak meg mondottam, kik által az hír tsak hamar az egész faluban el futamodott, és ígyen is mint nyomorúlt ember az többi Adai népel kinek számát hetvenre lehet mondani, egy fehér ászlóval, melyet Adai aszonyok tsinálták, Topolyai szöllő alá, a hol Sz: Anna képe ki téve volt el-mentem – onand egyetemben Klára, ennek Leánya, és Gantza József kormányzása alatt, a kik ki hirdették, hogy ki ki hajadon fővel, s mezítlábal légyen, meg indulván Roglyatitzán és Dubokán keresztül Zombornak, hogy innend ki szabadúlt Remetével Koluthra megyünk, jöttem – Ki osztogatta az többi jeleket, a vagy ki volt legen első a ki az Vármegye Udvarába bé lépet, és milyen szándékkal aztat meg mondani nem tudom, hanem azok leg jobban meg mondhatták, a kik Klárával elől mentek, úgy mint Gantza Jóska és Egri István, ezek el beszélhetik. Nékem mint nyomorúlt embernek semmi gondom nem lévén, az Vármegye házába erőszakos való bé meneteltül senkit nem kérdeztem, mert az Elöl Járókal beszédben sem voltam, és azért a midőn az eleje visza nyomtattatott, én semmi rossz szándéktúl sem tartván, Kotsimon maradván meg fogattatam – de ha ezen környűll állás tudtomra lett volna, nem tsak hogy ezen Processiót el kerültem volna, hanem többi népet is attúl el-ijesztettem volna.

4. Menyi száma lehetett az egész ősze gyülekezett népnek, hány kotsitok volt, és milyen fegyverrel jöttetek, mennyi pénzt adtál Te erre az készületre, avagy máskor is, és kinek?

Számát az egész népnek megmondani nem tudom, Kotsi lehetett valami ötven, fegyvert éppen senkinél sem láttam, erre az Pompára leg kevesebbet sem költöttem, hanem virág vasárnapon midőn Processióval Koluthra mentem, Koluthi Plébános Úrnak nyóltz garast adtam, hasonló képpen többiek is, akik akoron ott voltak, kitűl mi telhetett, adtak.

5. Voltál é még valaha fogva?

Soha sem.

Bűn Péter zobnaticai lakosra augusztus 17-én került sor. Vallomása szép példája annak, hogy szedték rá a gyógyulást akaró embereket a szervezők a veszélyes kalandjukban való részvételre. A kihallgatást vezető Piukovics Dániel kérdéseire válaszolva a következőképpen adta elő az esetet:

1. Mi a neved? hány esztendő, és honnand való vagy?

Bün Péter 29. Esztendő, házas R Catholicus, Zobnatitzán Vojnits Miska Úr Juhásza vagyok.

2. *Miért vagy fogva?*

Azért hogy Prosetzióval Kolutra indultam.

3. *Ki csábított téged az hamis Remetéhez, voltál é vele, és hol, s' mit adtál nékie, ki volt az Prosetziónak vezérje és ki bátorított benneteket, a' midőn vármegye házára rohantatok?*

Topolyai Kalára aszony és ennek Leánya csábított az Remetéhez, hogy mennyek mivel beteges vagyok, és az kigyógyít, és így az Tettes Substitutus vicae Ispány Úr Putrijához mentem, a'hol sokaság járt, mivel az hamis Remete ott tartózkodott, azólta az Remetét nem láttam, voltam virág-vasárnapján is Kolúthon, a'hol az Plébános Urnak adtam 2-es forintot misékre, most pedig hogy azon jött a' Prosetzió, én is a' többivel Gantza Jóska, és három aszony vezérlése alatt Kolutra indultam, hanem vármegye udvarába nem voltam, mert beteges lévén, hátul maradtam, és így mi történt az vármegye házánál nem tudom.

4. *Hogy csábított benneteket azon három Topolyai aszony és az Gantza Jóska?*

Minekutánna még az Prosetzió el-indult Gantza Joska és 3. Topolyai aszony beszélt hogy az Tömlőtzök ki-nyílnak, Remetéről a vas le-hullik, és így ha én is oda megyek ezen csudára meg-fogok gyógyulni.

5. *Voltále valaha fogva avagy büntetve?*

Maria Theresiopolisban voltam fogva, és büntetve lopásért.

Szlatka József vádlottal kapcsolatban előbb egy kis kitérőt kell tennünk. Őt augusztus 22-én hallgatták ki, de először nem a remeteügyben, hanem verekedésért:

1. *Mi a' neved? hova való vagy?*

Szlatka József 39 esztendő, Feleséges, Papista, Törtéti születés 36 eszten-deje hogy Bátskába lakom, most Vojnits Illés T(ábla): B(író): Úrnál Csösz vagyok.

2. *Miért vagy fogva?*

Nem tudom.

3. *Kiss János vallja, hogy Te szontai Vidakovits el lopatott 43 sörtésekbül hármat alatomba meg vetted, melyeket az kárvalott nálad meg is ésmerte. Te mind azon által olly gonoszsággal éltél, hogy Kárvalottatt, midőn nálad volt verni akartad, és ha elnem szökött volna, meg tettetd volna a mellett több ízben a dologba Szolga Bíró Úr által hivattál, meg nem jelenvén, parantsolattyának szegezted magadat, miért tselekedted ezeket? és miért nem adtad által az Kárvalottnak az meg esmért servéseket, adjál okot?*

Igaz az, hogy én Kiss Jánostul három sertvést vettem, de az Kárvalott azokra nem fogaszkodott, hanem magam sertvéseimre három fehér südőkre, azért oda nem adtam, verni pedig sohasem akartam, én nem szegeztem magamat Szolga Bíró Úr parantsolatyának, hanem gondolván, hogy ezen dolog így el mulik, vissza huztam magamat.

4. *Meg vannak e azon három darab sertvések?*

Egy meg döglött, a másik ketejét pedig meg öltem.

5. *Vanne Ingó? vagy ingatlan jószágod?*

Van 3 Lovam, két Tehenem, és hat malatz fél esztendő.

6. *Voltál-é fogva? vagy Katona?*

Sem fogva sem Katona nem voltam.

Augusztus 25-én azután újból elővették, de most már Szent Miska szabaddítása miatt vallatták:

2. *Miért vagy fogva?*

Azért, hogy hamis Remetének követője voltam, mellyre Kecskés Klára, és Leánya Ács Kata reá beszéltt, kiknek tanátsából Zomborba is indultunk az Remetének Rabságtól leendő ki-szabadítása végett.

3. *Hogyan, és ki-által határozatott meg az a' nap és hely, hová öszve gyűtetek, – ki hirdette a' kordásoknak, és Helységeknek itten a' mi megyénkbe, ki Szegeden, ki hirdette a' kertészeknek, és távul Lakósoknak, valld meg?*

Dorozsmán hirdetés végett volt Kecskés Klára, és leánya Ács Kata egyszer tudom, – Gantza vitte őket taligán; – úgy szinte Szegeden, nem külömben Csantavéren, és Topolyán – is ezek hárman voltak, – így öszve jöttünk Topolya alatt Szöllőknél levő Csorda kútnál, és Csötörtökön, az az 12-dik Augustusba határozták meg az öszve jövetelünket, s' hogy onnan elmegyünk Zomborba a' mi jó Pásztorunknak meg szabadítására, a' hol a' midőn elérünk Zombori Tettes Vármegye Háza kapujához, a' kapuk, és Tömlöczök magától ki- fognak nyilni, és úgy a' Remete ki fog jönni, a' honnan ötet el fogjuk vinni.

4. *Már te meg vallottad, mi végre jöttetek öszve, és mitsoda ámtítás által – ez nem igaz, mert a' mint ti láttátok, hogy az ajtók nem nyíltak ki, mért nem mentetek vissza, hanem erővel rajta mentetek a' Tömlöczökre, és a' Remetét ki- szabadítani akartátok, öszve is csoportoztatok, hogy másodsor rajta mentek, ha a' katonaság széjjel nem szalasztott volna, mit felelsz erre?*

A' midőn az kapuhoz értem látván, hogy a' kapuk nem nyílnak, vissza mentem haza, mi történt azután, nem tudom.

5. *Ki tsináltatta a' Zászlót, Szent - Anna képét, koronát? és hol? mennyi fizetődött mind ezekért, és mennyi adtál te? kinél voltak a' beszédők?*

Az fehér zászlót nem tudom ki- tsináltatta, azt mind azonáltal hallom, hogy Adai vagy Szentai legyen; – a' Szent Anna képe az, melye ennekelőtte Kollúthi oltáron vólt, és a' midőn az új el- készült, ezen kép Kormányos János, Vojnits Fábían Vice Ispány Úr kertészénél volt, – ezen képet hallom, hogy Kollúthi Plébános Úrtól kapta legyen; – ezen régi Szent - Anna képre fel függesztetett egy új korona, mely Zomborba egész Társaság által tsináltatott 100 Ftkon – ezen 100 ftokat én negyed magammal ki is fizettük, úgymint Mihés Maris, Bűn Péter, ezek Ifjabb Vojnits Mihály Úrnak cselédjei, és Pufants József, Vojnits Fábían Vice - Ispány Urban Juhásza; ezen 100 ftokat Gantza József adta nékem, hogy a' képet én ki- fizessem – a' mely képet én említett Társaimmal egyenessen Topolyai szöllők alá vittük, itten egy póznára fel- függesztetett, és körülötte egész éjtzaka énekeltek Szent Énekek. – A' Helységekben kiszedte a' pénzt vagy gabonát, nem tudom – ez alkalmatossággal én semmit sem adtam, hanem egyszer az oltárra adtam 2 ftokat, itten is a' Topolyai szöllők alatt Gantza vólt a' bé szedő.

6. *Mennyi pénzt szedett bé Gancza József? hol? és kitől, vallad meg?*

Gancza József nékem adott korona ki- fizetésére 100 ftokat, ennek meg- fizetésére ismét Gancza József adott 47 ftokat, hol szedte, 's kitől? nem tudom; – egyébbérint bizonyos, hogy Topolyai szöllők alatt Gancza szedett pénzt, de mennyit, s mi végre, nem tudom.

7. *Éppen, midőn Szombaton Topolyai szöllők alól az öszve - gyűlt Kordások Társasága indulni akart, - Kecskés Klára, leánya Ács Kata, és Gancza József mitsoda szavakkal szóllottak légyen a' Kordásokhoz, beszéld - el?*

Előbb mint sem indulóba voltunk, Kecskés Klára, és Ács Kata, már sza- rándok ruhába fel- öltözve lévén, ezeket mondották: *Édes Atyánkfiai, induly- lyunk Jézus, Mária, és Szent Anna nevébe, és erejével!* – hozzá adván: *a' mi jó Pásztorunknak meg- szabadittására Zomborba.* E' mellett Ács Kata mondotta, hogy nékie Jézus Krisztus az ki- nyílt Egekben arany Táblán arany betűkkel ezt jelentette. – Így ezekután el - indultunk, Egri Istvány és Csernai Pista Topolyai Lakosok előre mentek; a' zászlót Szentai Legény vitte, Szent- Anna képét eleintén Ács Kata, azután hol Bezeg, hol Laukó Pál Juhások vitték.

8. *Már tudva vagyon, hogy kotsikon fegyver vólt, bot, vas vella, kiknek az kotsijai voltak, valld meg?*

E felől semmit sem tudok.

9. *Kordákat ki - osztotta, és ki - fonyta az úton? az olvasókat ki árulta, és mi vólt az ára, valld meg?*

Hol osztattak a' Kordák, és ki által fonyattak az úton nem tudom; Olvasókat árulta Kecskés Klára, egy 20 xr vólt, az olvasóknak számát nem tudom.

10. *Voltál-e fogva, vagy katona?*

Sem fogva, sem katona nem voltam.

A Szlatka által elmondottak két szempontból fontosak az ügyben. Vallo-másának harmadik pontjában elmondja a szabadítási terv kifőzését, és meg-nevezte az értelmi szerzőket. Ács Katával történt szembesítéskor Antunovits főnótárius ezt a pontot tartotta legfontosabbnak, erre helyezte a hangsúlyt, hiszen az asszony elleni majdani vádat erre lehet alapozni. Vallomásának másik lényeges mozzanata a mozgalom pénzügyi vonatkozásai.

Lauka Pál szerencsésen hazajutott Zomborból, odahaza, Bajsán tartóztatták le, mert ő volt a bajsaiak szervezője. Először augusztus 25-én Topolyán hallgatták ki.

1. Mi a' neved, honnan való vagy, hány esztendő, mitsoda sorsú, és vallású vagy?

Laukó Pál, Kattymári születés, mostanság pediglen Tekéntetes Tábla Bíró Ifjabb Vojnits Istvány Úr Juhász - Bujtárja, feleséges, Romai Catholicus. 27 Esztendő vagyok.

2. Miért vagy fogva?

Folyó Hónapnak 14-ik napján hamis Remete Társasága, avagy követőivel, Zomborban mint egy 5, vagy 6 százan rész szerént kotsin, részszerént pedig gyalog el - menvén a' végre, hogy a' Remeténket ki - szabadítsuk Vármegeye Házára erőszakossan reá ütöttünk; de rész szerént katonaság, főképpen pedig az Pandurok által vissza verettetvén - én szerentséssen haza jutottam - de mivel velük voltam, azért fogattattam meg.

3. Beszélj el eredetét ezen utazásotoknak, kik voltak kezdőji? kik voltak Zomborig vezéritek, és miképpen keveredtél ezen Társaságba?

Ezen utazásnak, a' mi az én személyemet illeti, eredete, és a' Társaságba való keveredésem így történt: most Tavasszal halván Pásztor Társaimtól a' Remetének szent oktatásait, én - is annak halgatására elmentem, és magamat azon társaságba bé iktattam, melly alkalmatossággal én a' Kollúthon épüendő Szent Anna Asszony oltárjára 10 forintokat adtam, de ki volt a' Cassér? nem tudom, mert sokan voltak - azután Kollúthra ment a' Processió virág vasárnap, minthogy velük nem voltam, mi történt légyen, nem tudom; - azután nem sokára meg fogattatott a' a Remete, én imádságomtól el - nem - áltam ugyan, de egyebet nem míveltem. Mostanság Nagy Boldog Asszony nap előtt Gantza József Csantavéri Lakós és Szlatka József Zobnatitzai Csósz új hírt terjesztettek pusztáinkba, hogy tudni illik Nagy Boldogasszony napján az egész társaság Topolyai szőlők alatt öszve jöjjön, és hogy Jézus, Mária, Szent Anna nevében el menvén Zomborban a' Remetét ki - szabadítsuk, vele együtt Kollúthra, onnan Jeruzsálembe mennyünk - ezeket kiváltképpen kiabálta és terjesztette Gancza, Szlatka, 's a' két Asszony, úgy mint Kecskés Klára, és ennek leánya Kata, kiknek szavaira én is a' Társaságba bé - keveredtem.

4. Ezen hirdetések kívül még mitsoda Rendeléseket, tudni illik mi végre essen ezen Processió, és mitsoda Törvényeket szabtak Elöljáróid?

Egyéb Rendelés nem volt, hanem hogy Zomborba menvén térden állva imádkozzunk - akkor ki - jön a' remete hozzánk; el megyünk Kollúthra, onnan pedig a' hova ő fogja parantsolni, de más ki - menetelét nem tudom.

5. Hallod-é mért hazudsz? mikor Cservenyák János, annak felesége, és több Bajsai Lakosok szemedbe fogják mondani, miképpen te Bajsára jövén ezen Processióra ingerletted, és minden jövendőbéli áldásokkal ketsegtetted őket, hogy veled mennyenek, a' mint el is mentek – tehát valld meg éppen czélylát. Nemes Vármegye Házának olly vakmerő meg támadását mitsoda szándékból bátorkodtátok elkövetni?

Én senkit sem verbuváltam, hanem Cservenyák János feleségével voltam, annak mondtam, hogy Kollúthra megyünk a' ki akar, jöjjön; egyebet nem szóllottam.

6. Mi czéllya volt a' ti öszve jöveleteleknek, valld meg?

Nem tudom.

7. Ha te nem tudod, megmondom én: Áts Kata a' Társaságnak ezen, Égben általa láttatott Csudát adta elő; úgymint: az Papok bé- rekesztették a' mi Társaságunk Prófétáját, jó Pásztorát a' Sz. Remetét, és mivel nekünk az Krisztus ötet szabadítónknak, és meg- váltónknak adta, meg is engedte, hogy ötet kiszabadítsuk – mennyünk Zomborba el, onnan Kollúthra vigyük el – igaz-e valld meg?

Igaz, hogy úgy mondták a' két Aszonyok, úgymint Kecskés Klára, és Ács Kata, és ezen mondásnak hitelt adván, én is el- mentem; – ezen szavakat hallottam tőlök Dubokai völgyben a' keresztnél.

8. Ki tsináltatta a' Zászlót, Szent- Anna képét, és koronát? hol? és ki hozta el Topolyai szőlők alá? mennyit fizettél Te ezekre és mennyit mások, valld meg?

Ki tsináltatta, nem tudom, ki hozta, azt sem tudom; – én a' Kollúthi oltárra adtam 10 frtokat Vice- Ispány Úr Juhászának, kinek nevét nem tudom.

9. Hallod-é az kotsikon volt fegyver, bot, vas-vella, – valld meg, kinek kotsijai voltak?

Erről semmit sem tudok.

10. Voltál-e fogva, vagy katona?

Sem fogva, sem katona nem voltam.

Lauka másodszeri kihallgatása már Zomborban volt, ahol 1819. augusztusnak 30-án 's több utána való napokban Ttes Báts Vármegyének Zomborban tartatott főben járó törvényszékiben ezen Rab elő állíttatván az előbbenyi Önvalását mindenikben meg erősítvén hitelesített, egyszersmind ugyan ezen Rab, Kets-

kés Clára és Áts Kata Rabaszszonyokkal szembe állítatván 3-ik és 7-ik pontokban meg tétt Önvallást ezen aszszonyok igaznak elfogadták.

A bajsai Cservenyák Jánost Latinovits Tádé augusztus 27-én fogta vallatóra. Őt már korábbról ismerték, hiszen volt már egy s más a rovásán. A bajsai jobbágyok lázongásában letartóztatták, és 25 botot mértek a fenekére:

1. *Mi a' neved, honnan való, hány esztendő, mitsoda sorsú, és vallású vagy?*

Cservenyák János, 45 esztendő, Pápista, feleséges, Bajsai Lakós vagyok.

2. *Miért vagy fogva?*

Gondolom, hogy azért vagyok fogva, mivel hamis Remetének Társaságát követtem, és mivel most ezen bútságokkal voltam, a' kik Zomborba mentek hamis Remetének szabadítására – de én nem mentem Tettes Nemes Vármegeinek Cúriájába, tsak a' város sorompójáig, mivel észre vettem az el- kövendő czéllyokat.

3. *Ki által hivattattál ezen bútság szín alatt Zomborba való menetelre, 's mikor? vólt-é valaki jelen, midőn hivattattál, és mitsoda okokat adott elől néked, hogy te reállottál, valld meg?*

Pénteken, az az: Augusztus Hónapnak 13-ik napján Laukó Pál Vojnits Istvány Tábla - Bíró Úrnak Juhássza számaron bėjött Bajsára, és el jött hozzám, 's az egész faluban útszákon járt, és az Embereket lázétotta ekképpen, hogy Szombathon regvel mennénk el- bútságúra Kollúthra, én is jőjkek - el; jelen senki sem vólt, midőn engem hivott, ezen okra való nézve, hogy a' hamis Remete már ki- szabadúlt, és meg- engedett néki a' Tettes Vármege, mennyünk hozzája Kollúthra.

4. *Te azt vallod, hogy téged Kollúthra hivott Laukó, mégis ti Zomborba jöttetek, furtsa dolog, és hamis a' feleleted, igazat szőllj, jobb lészen dolgod.*

A' bútságusok Zombornak vették útttyokat, én a' midőn észre- vettem, zombori szőllőktől visza mentem; hallottam hogy bé - rohantak a' Tettes Vármege Cúriájába, a' honnan ki is kergettettek.

5. *A' zászlót, Szent - Anna képét, koronát ki tsináltatta? hol? és mennyi fizetődik érte, 's ki által? és te mennyit adtál ezen ki - tette Szépségekért, – a' kordát, és olvasót kitől kaptad, valld - meg!*

A' zászlót, koronát, és Szent Anna képét ki tsináltatta hol, és mennyit fizettek értök, nem tudom, én nem adtam erre semmit; az olvasóm régi, kordát a' feleségem hozott, de kitől nem tudom.

6. *Kinek vezérlése mellett vezetted ezen Processio?*

Hallottam, bizonyos Topolyai ember vólt, de ennek nevét nem tudom.

7. *Vóltál-e fogva, vagy katona?*

Fogva voltam Bajsai zenebonások között, és 25 botokkal meg - büntetődtem,
– katona nem voltam.

A topolyai Zsarnay Ádám, akit augusztus 28-án hallgattak ki, *Szív Szorongatásban* szenvedett, hitelt adva a három főkolompos szavainak a gyógyulás reményében csatlakozott a kordásokhoz. Vallatója sok olyat várt vallomásától, amivel még jobban alátámaszthatják az Ács Kata elleni vádak, de Zsarnay inkább csatlakozásának okáról beszél.

1. *Mi a neved, honnan való, hány esztendő, mitsoda sorsú, és vallású vagy?*

Zsarnay Ádám, 35 esztendő, Feleséges, pápista, Topolai Lakós vagyok.

2. *Miért vagy fogva?*

Azért vagyok fogva, mivel az hamis Remetének Követője voltam, és Ketskés Klára, Áts Kata, és Gantza Józsefnek hitelt adtam, de az Remetének szabadításáról semmit sem tudok.

3. *Hol jöttél az Bútsúsokkal öszve?*

Öszve jöttem Dubokába, Pillaszanovits Antal Úr szállásán, félvén Ketskés Klárának, Áts Katának, és Gantza Józsefnek mondásátul, hogy ha ezen öszve gyült processióval Zomborba az Remetének ki - szabadíttására, és onnan Kollútra menni nem fogok, Jesus, Mária, Sz - Annának tiszteletére, tehát az Kristus dög - halállal el - törülni fogja az Világot.

4. *Ki adta néked az Olvasót, Kordát, és mennyit adtál Kollúton az oltár fel - állítására pénzben vagy gabonába, és kinek?*

Az Kordát nekem Klára Aszszony adta Zobnaticza pusztában, Kórmányos János Kertész putrijában, a' hol az Remete, valami három hétig tartózkodott, de érette semmit sem adtam az Sz Anna oltárjára Kollúton, az Plébános Úrnak adtam 7 forintot magának kezében.

5. *Hallod é te, hól és mitsoda jelentést az Égből láttál, melyet te több embereknek el-beszélettél, most beszéd el itten?*

Most az őszel Demeter után történt a' midőn még az Sz Remete Monostoron tartózkodott, történt, hogy én akkoriba Szív Szorongatásban szenvedtem, halván Sz Remetének tetemes gyógyításairól, hozzája, hogy nékem segítene, Anyámmal el-mentem. Sz-Remetéhez el-érkezvén, nékie bajomat el-mondotam, Őnékem imádkozni parantsólt, és ő is vélem imádkozott, Kristus urunk öt sebeiért, ezen imádság alatt, én el-ájulván kimondhatatlan világosságot az Szobába, a' melly tsak rövid ideig tartott, ámbár gyertya világ az Szobába vólt, s' ezen világosságban láttam én, egy bodor szakálú fehér embert, melyet is én meg - látván el-kiáltottam magamat, Jesus, Mária el-ne hagy, erre magamhoz jövén ismét, semmit egyebet, az gyertya világnál nem láttam, az után mindjárt az a szív-szorítás el-hagyott.

6. *Fegyvere, Bot, vas villa volt é az Kotsikon, mellyek titeket követtek, és hány Kotsi?*

Az én tudtomra nem volt.

7. *Voltál é valamikor fogva?*

Sem Katona, sem fogva nem voltam.

A szabadítási kísérlet egyik kulcsfigurája Ács Kata topolyai asszony volt. 1819. augusztus 28-án vallatták az esemény kapcsán. Az ő vallomása a legérdekesebb, hiszen apró részletekig elmondja a remete működését, ugyanakkor a maga fanatikus megszállottságát sem rejti véka alá.

1. *Mi a neved? Hová való vagy etc.*

Ács Kata, 33 Esztendős, Özvegy, Papista, Mtheresiopolisi Születés, most Topolyán zselérképen lakom.

2. *Miért vagy fogva?*

Isten akarhatja, hogy fogva vagyok, az is Isten akarata volt, hogy Zomborba egész Társaság vélem meg jelent T. vgye Curiaba, és hogy eztet Társaságál meg tettem, el fogattattam.

3. *Halodé Te, Te az népet mítsoda végbül lázétottad? 'S kinek otkatásábúl? Vald meg!*

Az Remete Szent Atyánk tanított, hogy Jesus Mariát, Szent Annát, Szent Háromságot, és Kristus Jesus őtt mélséges Sebeiért tiszteljük, mert ha ezeket meg nem teszük, ez világ el vész, célja volt, hogy meg romlott, és gonoszba indult népet jóra fordítsa mellyet az mi Szent Atyánk 's Profétánk, megváltonk Szent Remete példáiul meg is tette:

4. *Hol tanított erre tikteket az Szent Remete váltottok? és ki szentelte őtett Szentnek ad ellől!*

Előszér Monostorszegen, azután Koluton, és közöl lévő Pusztákon, többnyire Zobnaticzon, Roglaticzán, in specia Zobnaticzon Kormányos Jánosnál Vojnits Fabián Alvice Ispány Úr csőszénél elfogadtatása előtt tanított benünket az mi Szent Atyánk; Tanításának kezdettét vette 1818-ik Esztendőben Husvét előtt.

Öröktül fogva Szent és öröké amen lesz, az Atya Isten pedig szentelte meg az mi megváltónkat Szent Remetét, ez mind az három személy közöt Fiú Isten, és mint Profeta hozánk le küldetettét az Atya Istentül.

5. *Te ezen hamis Remetét Fiú Istennek nevezed; ez pedig kupuszínaji születés, atya, anya vagyon néki, ezért tehát nem lehet Fiu Isten, és ha az, honnan bizonyítod Te azt, ad ellől.*

E folyó esztendei Pünkösöd első napján Hajnal Jósef házánál Topolyán, ahol én zsellérképen lakom éjczaka álmomba láttam égbül ki jönni Szenthárom-

ságot, Istennek minden Szentjeit, nagy világosságba, nagyobb szenteknek koronája, némellyeknek pedig püspök süvege vala, ezek előtt volt egy nagy arany Tábla, mellyet Angyalok tartották, Szent háromság közepén lévén, így arany betűkkel írva volt: hogy tiszteljük Kristus Jesut, Mariát, Szent Annát, és Jesus Kristus mellységes ött sebjeit, hol Szent Remetét megváltonkat Középen Szent háromság közöt látam, kinek megszabadítására, hogy Zomborba menyünk Kristus parantsolatra, és hogy az fog lenni mi Profétánk és meg váltonk, a' kit papok irígységből beáréstáltak, és mint Fiu Isten ottan tiszteltetett.

6. Halodé Te, Te nem tucz írnya, sem olvasni, tehát keletett valakinek lenni, aki tudott olvasni, kiis annakutánna néked megmagyarázott, felelj igazán!

Igaz, hogy én nem tudok olvasni, sem írnya, de akkor tudtam, Isten akaratya volt.

7. Kolúton Plebános Úr kútját szentelte meg? Mitsoda czeremóniával? Volt-e jelen Plebános Úr? Kordákat ki szentelte meg? Mikor? Hol? És ki volt jelen?

Kolúti Plebános Úr udvaran levő kútját Szent Remete, mi Profétánk 's megváltonk szentelte meg, Plebános úr ugyan nem jelen volt, de mindazonáltal othon volt; ekképen szentelte meg. Ki húzot egy vödör vizet azon kútból, és bene vizet megszentelvén vissza öntötte Szent Remete sok népnek jelenlétebe, szemök látására; ezen kút a' végett szenteltetett meg, hogy azon vízel embereket gyógyíthasanak általa, amint tette a mi Szent Atyánk.

Kordákat Monostorszegen templomban az akori ottan lévő administrator úr, most Plebanos Kraicsics Úr szemem látára a' mellyeket mindetig Joska nevű takács mester Ember kendőben templomba bé hozván szentelte meg:

Annakutána pedig Szent Atyánk, Profétánk és meg váltonk Remete Szentelte, de utóbb az nép maga maganak említett Kordakat csinálta és Kristus Jesus emlikezetire, mi módon ő kötöztetett, magukra kötöttek.

8. Mennyi pénzt szedtetek? És mennyi gabonát? És Kinek adtattak által? Vald meg!

Ki adta, ki szedte az pénzt nem tudom, mindazonáltal jól tudom, hogy aki ezen társaságban lépet, hogy maga jó szantából a menyi kitúl telte, adott, s így ki 3 kr, ki 5 kr. ki 15 krajcárt, ki 30 krajcárokat adott többetég is, de melly Szumma volt az öszve szedet pénznek nem tudom; azt jól mindazonáltal tudom, hogy Kecskés Klára anyám Kulutra Plebános úrhoz több ízben, azaz háromszor vitt bé szedet pénzből, hol én is jelen voltam, a midőn Szuhányi Plebános Úrnak által adta, feleljen ő menyit kapot.

9. Ki adta néktek Szent Anna képet? Hol csináltatott az Korona? és mi volt az ára? Tehát zászlót hol csináltattatok? Vald meg!

Szent Anna képet Kormányos János Kolútról hozta virágh vasárnapokra folyó Ezentőben, ki adta által néki nem tudom. Koronát Zomborba csináltattunk, mi volt az ára nem tudom, mivel Sztatka Jósef fizeti meg;

Az fehér zászlót adaiak vagy Szentaiak hozták de kitsoda nem tudom.

10. *Kinek rendelésibül csináltattatok az szarandok ruhákat? Kinül szedtéttek reá az pénzt? Mennyit: Hol? És hol vetétek az vaszonyt? Ki varta vala meg.*

Kérdésben forgó ruha Isten akaratyábül tsináltatott, hogy abban Szent hitnek czímerit hozzuk. Én édes anyám Klára Kecskés vartuk meg vásznat Szegeden vettük néptül bé szedett pénzbül.

11. *Te anyáadal Kecskés Klárával és Gantza Jósefel leg főbb indítója és követője voltak az hamis Remetének, Te rea is beszéleted anyáadal, Gantzával az népet, hogy ezen erőszakot, és zenebonát tegyetek, melly TV(ármege)gye Kúriába történt.*

Ezt szemedbe fogják mondani Sztatka Jósef, Laukó Pál, Zsarnay Ádám, nem külömben Szeles Trezsi aki az harangot vitte, Egri Verona, Rak Maris Topolyai Leányok el indultak Processióba Gyertyákat vittek, hogy Te őket verbóváltal anyáadal.

Erre én őket rea nem beszéltem, hanem maguk örömetst jöttek.

12. *Mitsoda célja volt ezen útóbi Processiónak, és miért jöttek Zomborba T vmegye Kuriába erőszakos tenni, és hamis Remetét meg Szabadítani, miért nem mentettek Kolutra, mint fel tett czilyotok volt.*

Hogy Zomborba jöttünk Isten akaratya volt, és hogy Szent Remetét ki akartuk szabadítani igaz mert Isten akaratya volt, amintis hogy el fogatattunk Isten akaratya.

13. *Halodé Te ime Sztatka Jósef, Laukó Pál szemedbe fogják mondani, hogy az öszve jött néphez minek előtte el indultattok topolyai szőlők alul ezen szavakat mondottad légyen:*

Édes Atyánk fiai induljunk Jesus Maria Sz Anna nevében, és erejevel, ami jó Pasztorunk meg szabadítására Zomborba emellett te mondottad, hogy nékéd Jesus Kristus aki nyilt egekbe arany táblán arany betűkkel ezt jelentette igaz-e vald meg.

Nem tagadom úgy volt, de Isten akaratyábül történt. Kész vagyok meghalni.

14. *Mi okra való nézve ezen hamis remetét záráták az Papok a' mint te mondtad, és honnand tudod Te aztat meg mutatni.*

Irigységbül azért, mert jobban hajul az nép Szent Remete szavaira, és mivel látták, hogy ő sok, és még több rosz, és káromkodó Embereket meg térített, a' mellyeket az Papok meg nem térítheték:

Magamis roszabb voltam mint Szent Magdolna, és ezen Szent Remete annyira jó utra hozot, hogy mostanában semmi sem kel e világon, mire az papok engem nem vehetek.

15. *Volt-e Kotsikon fegyver, bot, vasvilla, 's ha volt hany Kotsin és kien volt valdung?*

Olvason kívül egyíbb nem volt.

16. *Voltal-e fogva: vagy büntetve?*

Sem fogva, sem büntetve nem voltam.

A bírósági eljárás során augusztus 30-án még egyszer kihallgatták Ács Katát, aki *önn* vallását *mindenekben erősítvén hitelesítette*.

A letartóztatottak eddigi vallomásából egyértelműen kiderült, hogy a remete szabadításának egyik értelmi szerzője éppen Ács Kata volt. A kihallgatások ilyen irányban folytak, bizonyítékot szerezni a vád megalapozásához.

(Folytatjuk)

JEGYZETEK

¹ Bende József: A Szent-Miska-féle vallási mozgalom keletkezése és lefolyása. Bács-Bodrog vármegyei Történelmi Társulat évkönyve, VI. évf., 110. p., Zombor, 1890

² Uo.